

СПОРТ

Шолжа-Галий тіа
д'айихъача яхъашка,
котбаьлар вай
спортсменаш

16

ИАЛАМ

Ачалкхенашкара
Іалама хьал техкар

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№36 (12613)
Тов
бутт,
21 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
маьтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

МЕХКА ВАХАР

Наькъашка лостам
бераш, хьинаре
къахьегаш ба

4

ДЕГІААХАР

Буро кІалха дукха
сатийса спортивни
гіишло хьалъеш латт

7

ДЕШАР

ГІалгІайчен дешара
министра, моттигерча
ишколай кулгалхошца,
кхетаче д'айихьар

8

КУЛЬТУРА

ГІалгІайчен культура
дика йовзийтар, Россен
Къулбехье д'ахьош
хиннача фестивале

9

ЛИТЕРАТУРА

ГІалгІайче дагалувц,
халкъа йоазанхочун
Пхьилекъонгий
Махьмад-Саїда
кхоллам

10

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

**ЛоархІаме вІашагІкхетар
ГІалгІайчен Кулгалхочун вІашагІкхетар
хилар, Росссе ТІП (мах бара-
промьшленни палата) президентаца**

2

Денал

Украине тіема
декхар кхоачашдеш
болча ГІалгІайчен
МВД эпсарашта,
совгІаташ делар

2

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгІайчен кулгалхочун Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлий кхетаче хилар, Россе мах бара-промышленни палата президентаца Катьрин Сергеца, аьнна, белгалдаьккхар «Сердало» газетага баьча шоай хоама тІа мехкадаь зарбан болх лелабераша.

Республиканна лоархіаме долча кьамаьле, цар белгалдир ГалгІайче дегІайоалаяр, вахара-экономически оагІорахьара республикан хьал тоадар, иштта инвестицеех шерагІа пайда эцар тахан хьалхарча аргІагІа эшаш хилар», - йоах хоамо.

Макшарипа Махьмуд-Іаьлас белгалдир ГалгІай Республике дикача оагІорахьа хинна хувцамаш. «Из да цахаддаш РФ президента, иштта паччахьалкхено, мехка экономикан министерствос, СКФО кулгалхоша даим терко лоаттаеш хилар.

Карарча хана тхо лаьрхІа да, Россе дукхагІа йолча моттигашкара инвестораш юкьбабах, из хьалхагІа мел хул дикагІа а да шинна а оагІонна.

ГалгІайчен Кулгалхочун вІашагІкхетар хилар, Россе ТПП (мах бара-промышленни палата) президентаца

Бизнес дегІайоалаеча лоархіаме дакъа дІалоац ГалгІайчен мах бара-промышленни палатас. Тхона гу проекташ кхоачашгеш а, уж цІоагІа теркалгеш а хилар.

Катьрин Сергеа белгалдир, вай ТПП тІателла цунна кьахьегаш а бизнес дегІайоалаеш а йолга, цул совгІа, кхьча моттигашкара шоай доалахьенца болх бу

нах тІахьехаш хилар а», — аьлар цо ший телеграм-каналеле. Махьмуд-Іаьлас яхачох, дІахо а массайолча оагІорахьа бувзам лелабеш,

РФ мах бара-промышленни палата болх кхь тІа тоабеш кьахьегаргда. Цо таро хулийтаргья, ГалгІайче шоай доалахьенца кьахьегар дегІадоаладе.

Хьун даькъ тІа, кхашкара балхаш дІадихьар Шолже

БІарахой Муслим

ГалгІай Республикан Іалама министерствон говзанчаша хьу дІаенза диса даьсса лаьтташ теккар, цу тайпара болх бир Шолжа хьун боахамма 23 даькъ тІа, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цигарча зарбан болх лелабераша.

«Из болх дІахьош, хьу меттаоттаяра йола технологи юкьбаьккхар, иштта цу моттига сурташ даьхар.

Цьаьдолча даькъ тІа хьу меттаоттаергья Іалама низаца, кхьяраш — наьха говзалца, цхьайолча вІашагІийна, шинна наькьах пайда эцаш, бергба из болх», — аьлар хоамо.

Іалама министерствон болхлоша беча хоамах, цхьан даькъ тІа вІашагІийна яланза йола гаьнаш нийслора, гаьнаш дика тІаяланза долча лаьтта.

Царех цхьа дакъа кІай кІарцхал тІайола лаьтта дар.

Юхедисача лаьттан тІа хьунаш хьалкхее халагІа да; цига кхера, жагІа хиларах.

Украине тІема декхар кхоачашдеш болча ГалгІайчен МВД эпсарашта, совгІаташ делар

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгІай Республике гІолла йолча МВД министра гІонча волча полице подполковника Маммаев Багомеда совгІаташ делар, СВО тІема декхар кхоачашдеча белгалбаьннача эпсарашта, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикан бокьонаш лораераша.

«Россе МВД наькх тІа доалладу хьарак делар «Халача хьалашка тІема декхар кхоачашдеш белгалваларах» ГалгІай Республике гІолла йолча МВД миграцен хаттарех воккхагІа ин-

спектора Гиренаькъан Мухьмада, ГалгІай Республике гІолла йолча МВД СБ ОРЧ лоархіамеча ГІулакхех воккхагІа викала, полице лейтенанта Кхоартой Ахьмада. РФ герзашцарча низий мугІараша дІахьош йолча лаьрххІача операце шоай декхар цар тІехдика кхоачашдарах, халача тІема хьалашка майрал гойташ белгалбаларах, хьалашка латта тІема декхараш цар дика кхоачашдарах, безбир уж», — аьлар министерстве.

МВД кулгалхоша, царца тІема декхар кхоачашдеш болча бІухоша даькъалабийцар уж цу совгІаташца.

Шолжерча Суворова урамагІа, керда автовокзал хьалгьергья

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгІайчен Шолжа-Шахьаре лоархіаме проект кхоачашгьергья, цига хьалгье лерхІ керда автовокзал, яхаш, дийцар «Сердало» газетага доал деча даькъ тІарча администраце.

«Из хьалгьеш хиларо таро хулийтаргья керда балха моттигаш хьакхолла, шахьарера бахархой транспортаца дІа-юха лелара хьалаш а тоалургда. Цул совгІа, юкьарлонна транспорта а паргІагІа хургья. Со тешаш ва, цу проекто вай бахархой вахара хьалаш атгача доахаргхи-

ларах», — аьлар Іумаранаькъан Аслана. Из ва керда гІишло хьалгьара дош оттадаьр.

Ала деза, ши шу даьннадар инвесторашца шахьара Іаьдало из дувцаш латта. Шолжа шахьара Іаьдало, иштта инвестора, цу хІара денна дегІайоагІаш латта шахьара вахархоце Белхарой Руслана шоайла айхха бувзам лелабарах, из иштта вІаштІехьадаьлар.

Из дика ГІулакх дийцар юкьарлонна Совета а тхьамадай (старейшин) Совета а доакъашхошца, цул тІехьагІа из кхоачашде болабелар.

Студенташца къамаьл хилар тема доакъашхой

Газданаькъан Ахьмад

Паччахьалкхен университетте деша багъача студенташца кхетаче дайихьар тема доакъашхой болча Албакханаькъан Адама, Лаьнанаькъан Зураба.

Тема декхарех, мехка латгача хьалах дийцар цар кагирхошта.

Вай къаман сий доаккъаш, дизза шоай гулакх лорадеш, латгача сийдолча къонгех дийцар цар.

«Иштта йола кхетаченаш кхы а е лерхI оаха. Таханарча кагирхошта эшаш да из, мехка хьалхашка латга декхараш доьзаргдолаш. Даьхе езар даьсса дешаш дац, цун гулакха ураовтта кийча хила беза! Тема операци

йолаеннача дийнахьа денз, вай блухошта тайп-тайпара кхоачам лоаттабеш, цар гулакхага хьожаш я университет», — дийцар тхога кагирхой политиках йолча проректора Оздой Ликас.

Кагирхой эскаре тIабеха кийчлуш ба МагIалбике

Газданаькъан Ахьмад

Гуйран хана кагирхой эскаре тIабехара гулакхах дувцаш, кхетаче дайихьар МагIалбике. Белгалде деза, бIаьстан хана кагирхой эска-

ре бохийташ бола болх цьбаккха духьале йоацаш, ший боагIача боараме цига дIабихьалга. Тахан а иштта хиларга сатувсаш ба цу даькъ тIара болхлой.

«Иштта кхетаче гулбеннараша дийцар йовхал сага езаца гулакхах. ЦIаьхха, шелал оттарах, укх шера тов бетта 12-ча дийнахьа сага дезаш хилар яьш. Юрташкарча кулгалхоша дийцар, бахархошта боагIача боа-

раме газ дIацакхачарах. Дукха ца говш, тоадала дезарех да из гулакх, влашагIкхетаре дийцачох», — йоах МагIалбикерча администрацера тхога бенача хоамо.

Гуйран-Иан кийчо еш ба республике

Султиганаькъан Йоакъап

ТIайоагIача шелалга кийчо яр, ший аргIагIа дIадодаш да. Таханарча дийнахьа, шахьарашкарча, юрташкарча моттигашка латгача йовхал, сердал, газ хьа мел луча гIирсашка хьожаш, тоха дезача кулг тохаш ба болхлой. Цул совгIа, тока аьшкасаьргашта новкъарле еш йола гаьнаш дIатедаш, болх дIахьош латт массе моттигашка.

«ТIайоагIача шелалга кийчо еш дола балхаш, вай республике ахан хана денз дIахьош да. Укх сахьате йовхал хьалсага еза ха хьаоттаргья, цу гулакха мел эшар кийча хила деза. БоагIача боараме, ханнахьа болх дIабакхаро наьха хьал аттачача доаккх. ЦIаьдола кхоачамбоацараш да, уж юстардоахаргдола болх ма хулла сихагIа дIабакха беза», — белгалдир вай Мехкадас.

Массе моттигашка мел латгача котелашка, кхьдарашка хьожаш чакхдовла, аьнна, тIадиллар республикан кулгалхошо. МоллагIа тайпара хаоттам хиларах, наха сердал, йовхал хила еза боагIача боараме! Хин гулакхага хьожаш болча къаьбегамхоша шоай болх тIатеIа дIабакха беза. МоллагIа хIама ехача, цунна когаметта дIаоттае кхьяр хила еза болхлошка.

Цу гулакха лаьрхIа, 10 насоси, ГНС эшаш бола 1300 метр кабель, клапа-наш, задвижкаш ийца Йоякка лаьрхIад. ЦIаьхха, ара шелал оттарах, пунчи яха лазар ца даржийта дага МагIалбика кхале, Магасе, Экажкъонгий-Юрта, Илдарха-ГIалий тIа яьш хьалсага аьнна тIадиллад. ХIара шера йовхал лоаттаеш йола ха гуйран шологIча бетта 15-ча дийнахьа дIайолалуш хиннай.

«Къаман хьаькъал» яха антологи гойтаргья библиотеке

Газданаькъан Ахьмад

«Къаман хьаькъал» яха антологи гойтаргья къаман библиотеке тахан. «Къаман литература доаржадара тIехьа кхеллача программага гIолла арахийцар антологи.

ХIанз из яхлагIа книжка арахийцад цу программан новкъосталца. 65 къамий меттала дола, эрсий меттала таржам даь оаламаш, кицаш юкъедахад цу книжанна. 400 совгIа вай къаман кица, оалам ба цу тIа. Иштта оттадаь книжка цьханна метте дац тахан», — дийцар тхога къаман библиотеке.

«Машенаца водар, тѣхвалийта гѣш воагѣар» яха рейд дѣйихъар вай мехка

Бѣарахой Муслим

Машенаца болха-ча наха гѣш болхараш дѣатѣхбувлиятара гѣахъехаш йола рейд дѣйихъар республике. «Цу гѣулакха керттера бахъан — гѣш лела нах теркалбайтар, машенаш сѣха лекка гѣулакх хоа-дадар.

Машенаца леларашта дѣадийкъар, деррига белгалдаь дола каьхаташ. Наькъашкара авареш ма хулла кѣезигагѣа хилийта гѣертхо», — белгалдир ГИБДД болхло.

Гѣш лела нах зувш, фийла хила, аьнна, хьалхадьккхар цар машенаш леккарашта.

Наькъашка лостам бераш, хьинаре къахъегаш ба

Гѣзданаькъан Ахьмад

Наькъашка лостам бераш, хѣара гуйран къахъега арабоал, моллагѣа тайпа хаоттам бале а.

Магѣалбика кхалерча наькъашкара тишъенна гѣирмаш (хѣаракаш) хувцаш баькхар, дог хьоаста маьлха беса

къоанзолгаш ювха уж беркате нах. Гѣашлой наькъаш, наькъий йистош нувхех цѣнъеш, баьцаш дѣйоахаш, къахъийгар цар, юхегѣолла тѣхъювлача машенашка багѣараш дикача наькъ тѣа бувцаш, царна хоза ловцаш доахаш. Вай массане а хѣара денна баркал яха дезаш болхлой ба уж!

16 чархаш тѣара ФАП диспансери-зацен юкѣ дакъа лоацаш я

Султиганькъан Йоакъап

Мехкахой унахцѣно лораяра тѣехъа, боккха болх дѣакхухъаш латт вай республике. «Хъай могашалга хъажа ха лаха» яхача диспансери-зацен юкѣ дакъа лоацаш я тахан 16 дѣа-юха лела ФАП.

«Дарбанчешта юхера гаьна ядача моттигашка дѣаухаш, наьха унахцѣнон хьал тохкаш ба тайп-тайпарча оагѣон болхлой. Эггара хьалха саг дѣаязвийя, цун цѣий лакха е лоха да, сатурацега, синпхаьнага, дегѣацара шекар малагѣа боарам тѣа латт хьож лораш. Из да эггара лоархѣамегѣа. Иштта дѣахъоча балхо ханнахъа гучадоаккх моллагѣа лазар, тѣаккха дарба де а аттагѣа хул. Хѣара сага ший унахцѣнон хьал миштад хъажа ха къоастае еза».

Гѣалгѣайчен психолога дакъа лаьцар, халкъашта юкѣерча Илман гулламе

Гѣзданаькъан Ахьмад

Дона-тѣарча-Ростове дѣйихъар халкъашта юкѣера психодраматически Илман-практически кхетаче. Цига гулбелар, дунен мехкашкара психодраман даькъ тѣа болх беш бола боккхий говзанчаш. Кхетачен балха юкѣ дакъа лоацаш хилар Йоахарганаькъан

Чхьагѣа цѣерагѣа Гѣалгѣай Илма-тохкама института гуманитарни Илман социально-политически тохкакий отдела хьалхле лелаю болхло Ганенаькъан Роза.

«Илман-практически гулламе доакъашхошта дайзар практически психодрама таханарча балха тѣа йолаш

йолча таронех, цу даькъ тѣа карагѣдоаларех. Гулламе болх дѣахъош хиннача психодрама говзанчаша цхьа ткъаьх гарга говзанч-класс елар, интерактивни лекцеш а йийшар. Из вѣашагѣкхетар дѣахъош хиларах, цига гулбеннарий дика таро хилар шоайла балха говзал дѣа-юха эца, цѣнъюкѣера хѣамаш дувца, иштта бераш-

ца, кхувш боагѣарашца дѣахъош бола болх хьоахабе», — аьлар «Сердало» газетага Гѣалгѣай Илман-тохкама институте.

Цига яйза балха говзал, Ганенаькъан Розайна наькъаргья ший балха тѣа. Цо кулгал ду укх массехк шера, дика болх беш хъайоагѣа психологически Центра.

МагІалбика кхале дийцар, наркоманеца дувзадenna дешаш

ГІазданаькъан Ахьмад

ГІалгІайчен МагІалбика кхале, наркоманех доалача зуламах дийцар. Доал деча даькъ тІарча наркоманеца къовсам лоаттабара йолча комиссен секретара Хамхой Іалихана, ше къамаьл деш, белгалдир карарча хана учёте латташ шоай кхале 195 саг ва, уж берригаш а наркотикаш лелаш а ба, царех 17 саг уж йоацаш Іецалурех а ва.

«Наркотикашца къовсам лоаттабара йолча комиссен секретара белгалдир, наркоманецара хьал дІахо даржаш хилар, цунна духьалара болх дІахьош хилар чІоагІа лоархІаме долга.

Из зулам юхатоха аттагІа да, из хьакхийттачул тІехьагІа дІадоаккхачул. Цунца дувзадenna, ардара бетта денз, из болх дІабахьара ха белгалдиргья», — аьлар «Сердало» газетага кхален администраце.

Бокьонаш лораераша яхачох, карарча шера МагІалбика кхале наркотикашца дувзадenna 27 уголовни гІулакх хьадийллар. Цул совгІа, 81 гІулакх бокьонаш лораераша хьадийллар, лорашка чакхбала цатугаш болча наха духьала.

Лораша унахцІено лораяра тІахьех, унахочун денца дувзадenna

ГІазданаькъан Ахьмад

Унахочун кхерамзлен дерригача дунен ди белгалдеш, ГІалгІайчен лорий болхлоша республикан бахархой тІахьийхар шоай могошал лораяра.

Лораша шоай мехкахошка дехар ду, шоаш бахача моттиге лорашка чакхбала, иштта

шоай ханнахьа маьхий тохийта диц ма ле, яхаш.

«Лорий новкъосталга кхайкаш хила шоай ханнахьа, моллагІа дола лазар оаш гаьнадоалийте, харцдала тарлу. Шоаш лорашка хьадаьккача, шоай могошал малагІа хьале я нийса дІаоалаш хила — из чІоагІа лоархІаме да лазар малагІа да хара. Эхь хеташ, юхаоза-

луш ма хила шоай хаттараш лорашка дІалуш, лазара бахьанаш малагІаш да довзаш хила. Лорашка хоам бе шоай могошал кІеззига мукьагІа эшаенна хилча, моллагІа дола унахцІенон хьал лорашта довзийташ хила», — аьлар ГІалгІайчен лорий болхлоша, республикан бахархошка кхайкарал деш.

Цхьанна тІахьехамо башха

новкъостал дац, сага шийгара масал гойташ ца хилча. Укх деношка вайцигарча унахцІенон министерствон болхлоша пунчи оалача лазара духьала маьхий техар, шоашта керте министр Антошканаькъан Зарема а йолаш. Мехка унахцІенон министерствос яхачох, 32 эзар сага цу лазара духьала маьхий техад.

Магасерча администраце болхлои, лорашка чакхбаьлар

Султиганаькъан Йоакъап

Магасерча администраце болхлои, шоай могошала хьал тохкаш, лорашка чакхбаьлар. «ХІара денна къаьбегаш бола нах, шоай унахцІено лораш хила беза. Терапевт хьежа, цІий диста, цІий дІайица, иштта кхьдолча оагІонашкахьара а болх

дІабихьар цига дарбанчера баьккараша.

Ханнахьа лора тІавахаро лараш, гаьна ца доалийташ, гучадоах, ханнахьа дарба а дІадоладу», — йоах тхогарча хоам.

Массайолча балха моттигашка дІакхачьа деза цу тайпара гІулакх.

Пунчи яхача лазара духьала маха техар министра

Султиганаькъан Йоакъап

Пунчена духьала маха техар унахцІенон гІулакх йолча министерствон кулгалхоца, цунцарча болхлошта. «Дуккхача шерашка пунчена духьала дІахьоча балхо хьагойт, маха тохар эггара дикагІа долга», — аьлар Антошканаькъан Зарема.

«Совигрипп», «Ультрикс» яхача вакцинашца техар маьхий. Эггара хьалхарча аргІагІа маьхий тоха дезарех ба студенташ, дешархой, 6 беттал дукхагІа ха яьнна бераш, 60 шерал тІехьаьннараш, бераш бола кхалнах, иштта наха юкье болх беш, лелаш мел бараш, дегІаца лараш дараш.

Таханарча дийнахьа 32 эзар сага маьхий техад. Ший ханнахьа дегІага хьажар, унахцІено лораяр, хІаране дехар да!

Вай студенташ-лораш халкъашта юкЪерча олимпиадан финале кхачар

ГІазданаькъан Ахьмад

«Дошо стетоскоп» яхача терапиях йолча ІХ-ча халкъашта юкЪ-

ерча олимпиаданна Къилбаседа Кавказа команда хьахоржача дакъа лаьца ГІалгІай паччахьалкхен лорий университет хьалхьяьлар.

ХьатІадоагІа шера бекарча бетта хургбола ГІалгІайчен лораш ГІоргба Москве, цига цар кхетаче хургья, котало яккхара яхьеьннача дикагІа йолча командаца. Хьамсара мехкахой царга хьежаш хургба, цу бехтокхамеча даькъ тІа цар котало яккхарга сатувшаш.

«Къилбаседа Кавказа лакхарча дешара дикагІа йола командаш харжара болх дІабихьар, гаьнара оалача беса. ИнГГУ «КІай халат дувхараш» яха команда лорий факультета ялхлагІа курса чуйоагІаш я. Цунна юкЪера Бохтаранаькъан Хьава, НанахаевГІар Хизар, Галай Зарета, Паппархой

Муса котало яккхара яхьеьннача бархІ командал хьалха хилар.

Олимпиада финал хургья 2024 шера бекарга бетта 15-18-ча деношка Москве, «Саг, молхаш» яхача ХХХ-ча российски къаман конгресса чуйоагІаш я из, — аьлар «Сердало» газетага ГІалгІайчен университет.

ИнГГУ лорий факультет хьакхеллар 1997 шера. Таханарча денна укхача гІалгІай студенташца цхьана дешаш ба Селий, Нохчий мехкашкара, Ставрополера дешархой. 13 шу хьалха, таро хилар диплом хьайицачул тІехьагІара дешар укхача дІахо дІадахьа.

ГалгIайчен Илдарха-ГIалий тIа, эшаш дола хий хьалаьцад

Султиганаькъан Йоакъап

ГалгIайчен Илдарха-ГIалий тIара хий лоатта-деш йола шахьара даькъ тIара моттигаш хьалий-зай, яхаш, дийцар цига «Сердало» газетага.

«Техьарча хоамах, эшарий Iалашо лоаттаеча бо-ахамаша яхачох, кIезиг-кIезига хий хьадолалургда, бакьда цу юкье нийслургда цхьадола бахьанаш. Уж да белггалара урамаш, нах бахаш йола моттигаш хий хьаозача станцена гаьна хилар, кхьдола бахьанаш а да цу юкье», — аьлар хоамо.

Хий ца доагIаш дисара бахьан дувзадenna дар, керттера хин турба еха хиларца.

Бакьда «ГалгIай Республика цIа вола оператор» яхача ГУПа говзанчаша, болхлоша тIатеIа дIабихьача балхо из лоархIае хьал меттадоладир.

Керда берий беш хьайийллар ГIажарий-Юрта

Султиганаькъан Йоакъап

ГIажарий-Юрта хьайийллача 80 бера лаьрхIа йолча берий бешага хьажа баха хилар депутаташ, хьакимаш. «Керда

берий беш чIоагIа эшаш яр цу юрта. Доккха новкъостал да из цигарча берашта», — йоах тхогарча хоамо. Берий беш хьальеш бола болх ший боагIача боараме дIабихьаб. Гуш да, хьал-

ха лаьтгача сага ший гIулакх лакха тIахьожам беш чакхдаьккхалга.

«Доккха баркал оал аз цига кьахьегаш баьккарашта. Вай бе-

рашта цIенхаштта новкъостал да цхьаькха дика берий беш хилар. Берий гIулакх тахан эггара чIоагIагIа теркам беш дIадахьа дезаш ма дий вай», — белгалдир Чакхенаькъан Османа.

ГалгIайчера Алане коанаIараш оалача моттиге, хиннача ДТП водитель велар

Султиганаькъан Йоакъап

Алане коанаIараш оалача моттиге наькъа хьовзам хилар машенаца воагIача водителя, из цига велар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикерча МВД.

«Из хатар нийсделар 2023 шера тов бетта 13-ча дийнахьа 23 сахьати 37 миноти яьннача хана, «Наьсаре-Магас» оалача машений наькъа 3-ча километра тIа.

Водителя доалара яьнна «Лада Гранта» яха машин тIакIалтIаьлар, кIоаг чу а кхеташ. Цига хиннача човнах, из республикан клинически дарбанче хьалчукчалаче велар», — йоах хоамо.

Бокьонаш лораяраша автотранспорт Наьсарен кхале гIолла йолча Россе ОМВД доазон тIа Iооттайир.

Межа наькъа полице аргIанара кхайкарал ду нахага; кхерамзлен бокьонаш лораяра, хIаман теркаме, хьисап долаш хилара тIахьехаш.

Укх шера 24 дезал кердача фусамашка дIачубахийтаб

Султиганаькъан Йоакъап

Федеральни, кьаман проекташка гIолла болх дIахьош; Юхарцар кхерам болча тишденнача цIеношкара 24 дезал кердача фусамашка дIачубахийтаб.

13 млн сом ахча хьакьоастадир федеральни оагIоно цу гIулакха. Из дика кхетадараша яхачох, бахархой цIеношцара хьашташ кхоачашдаро вахара хьал тоаду.

Харцар кхерам болча фусамашка бахача наха доккха совгIат да, кердача квартирашка дIачубаха йиш хилар.

Йоал дIатела гIо дергда бахархошта

Султиганаькъан Йоакъап

Кьахьегама гIулакхах йолча республикерча министерствос хоам бу, йоал дIателара тIехьа Iаьдалгара гIо доагIаш бола бахархой республике дукха ба, яхаш. «Йоал кIезигагIа яла бокьонаш яхара тIехьа дукха бахархой, дIаьха шераш доахаш, дIаязбаь латт.

та ма дарра довзац из гIулакх. Шийгара доагIа ахча сага дIаделча, кьахьегама гIулакхах йола министерство я из ахча царна юха меттаоттаде дезар.

ХIара бетта компенсаци йоагIараш ба, йоагIаш йола йоал дIаеннараш. Бахархошта хьалхадаьккхад, малагIча наха из гIо доагIа. Цу гIулакха эша каьхаташ хьагуддар вIалла хало йолаш дац тахан.

ДукхагIа болча бахархош-

«Кьилбаседа Кавказа Россеташа» Наьсарен 123 лоархамеча моттиге ток лоаттаяр тоадергда

ХьатIадоагIача Iанга кийчо еш ба, ГалгIай Республикан йоккхаIа йолча Наьсарен-Шахьара ток лоаттаераш. Цу гулакха лаьрхIа цхьац-ца балхаш кхоачашде дезаш да. 2023 шера цу балхага дIадохийтаргда 7,5 млн сом.

Энергетикаша цу тайпара кхьаьегаргда 124 эзар сага, иштта 123 вахаре лоархамеча Наьсарен-Шахьара урхаллено йоагаеш йола электроэнерги дикагIа хилийтара.

Карарча шера де лаьрхIача балхашта юкье да — 18 трансформаторни подстанции, иштта биь трансформатор тоабар. Из доацаш, говзанчаша 41 тока боагIа хуьцаргба, 0,4-10 кВ тока саьргаш тIадолаш.

«ЙIовхал чIоагIа а йоацаш, хулаш йола хало дукха а йоацаш йолча моттигаш тIа болх беш аттагIа да, цига еш йола ремонт тешшаме хул. Карарча шера Наьсаре ток дIалу Гирс тоабир оаха: трансформаторни подстанцеш, трансформатораш. Электрикаша болх бу графиках боагIача беса, хьабеча балха дикал хургйолаш долча хьалашка, иштта кхерамзле а цу юкье йолаш», — аьлар «Ингушэ-нерго» филиала кулгалхочун декхараш кхоачашдеш волча ТIоаршхой Рамзана.

ЛаьрхIа дола балхаш энергетикаша кхоачашдергда хозайствени оалача кепара, из да шой низаца яхилга, цо таро хулийтаргья хьабеча балха дикал лакха хилийта а иштта дIадодачун хьурмат де а.

Буро кIалха дукха сатийса спортивни гIишло хьалъеш латт

Султиганькъан Йоакъап

ГалгIайчен Буро кIалха, дукхача хана денз сатийса спортивни гIишло хьалъеш латт, яхаш, дийцар «Сердало» газетата ГалгIай Республикан гIишлошгьараша.

«Карарча шера тушола бетта, «Деглаахар» яха кьаман проект кхоачашгьеш, укхаз хьалбе болабаьб спортивни гIирс. Из хьалбер я «Экострой» яха гIишлонхой фирма, цу лостамагIа йолча министерствос хьалбе аьнна. 160 мил-

лион сом мах оттабаьб из болх дIабахьара. ХIанз укх сахьате 0,5 гектар йолча моттиге, лаьттанцара балхаш дIахьош да», — аьлар хоамо.

Кастлуш, говзанчаш а болхлой а болалургба; хIанзарча хана спортивни гIишлонна

лард дIайолла. Ший арIарIа из хьал а ергья, цу чу эшаш йола хIама а эцаргья.

ХьатIадоагIача шера цига бе-бе спорта тайпаш Iомадергда бераша, иштта доал деча даькъ тIарча бахархоша.

«Дош» яха ловзар хила мегаш да

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIайче «Дош» яха салоIама-дешара ловзара проект чакхьаккха лерхIаш я, хIанз из гулакх гаргагертад йистедалара, яхаш, дийцар «Сердало» газетата кагирхой гулакха йолча комитете.

«Дугенаькъан Адам ва из проект дагаехар, нагахьа санна Федеральни кагирхой агентствос новкьостал дойя, из дукхагIача даькъе накъаяргья, цхьадолча бахьанех гIалгIай мотт ца ховча берашта. Цун маIан да, бераша зIамигача оакхарий новкьосталца тайп-тайпара хIамаш хьакхоллаш

хилар: ца, пхьегIаш, ловзоргаш, кхь а дуккха хIамаш.

Уж хIамаш вIашагIоха таро хургьяц цар, нагахьа санна цунах бIарчча дош хьахулаш ца хилча. ДукхагIа йола ха цу гулакхо дIалоац цу зIамигача оакхарий гIонца дерригача алапашта юкьера нийса хургдола алапаш лохаш (дош хьалахара

кхьйола хIамаш йохае а йиш я). Берашта цаховр хьалхадоккхаш йола моттиг а я цу юкье», — аьлар хоамо.

Дугенаькъан Адама яхачо, цун командо лаьрхIад, цкъа хьалхагIа андронд-платформа арахеца, цул тIехьагIа айфонаш лелаерашта лаьрхIа йола оагIув хьае.

Лерга са доацача берашта, «Дикай гом» яхача ганзо новкьостал дергда

Султиганькъан Йоакъап

ГалгIайчен хIама ца хозача берашта «Дикай гом» яхача маьл болча гулакхий ганзо новкьостал эшарашта лорий дарба дергда, яхаш, дийцар «Сердало» газетата республикан кхьаьбегама министр-

стве.

«ХIама ца хозаш долча берашта лерга чу оттаеш йолча имплантанташ Iалашгьергья цу ганзо. Цо дарбаш дергдолча ларашта юкье латташ дараш дерригаш а 86 тайпа лардар да,

102 тайпара молхаш, иштта дарбанна эшаш йола техника эц. 2021 шера денз, 205 млрд сом совгIа дола ахча берашта долча новкьостала дIадахад», — йоах хоамо, цу дикача гулакхий моттигаша деш долча новкьостала тешал деш.

Белгалдаккха дезаш да,

ГалгIайче, мехка Iаьдала оагIорахьара, тайп-тайпарча министерствоша, гулакхаш тIарча наха, юкьарлонаша могашал йоацарашта цахаддаш терко яьлга. Из лоархаме болх а ба, дикача гулакхашца дIахо дIабахьа безаш а ба.

Экологи йовзар доаржадеш я къаман библиотека

Гпазданаькъан Ахьмад

Экологех ховраш доаржадеш, болх д'ахьош я вай къаман библиотека. «Дунен т'арча х'амаех бехктокхаме да вай» яха книжкай гойтам кийч-баьб цар укх накъа. «Гойтаме веначун до-взаргда тайп-тайпара экологически бокъонаш ювцаш дола, иштта кхы-дола книжкаш.

Экологи лораярца дувза-деннараш довзаш хила бе-за вай бахархой. Тахан вай массане лораде дезаш х'ама да из! Гонахъара Талам Дала вайна денна доккха совг'ат да!» — аьлар тхога къаман библиотекерча болхлоша.

Гпалг'айчен дешара министра, моттигерча ишколай кулгалхошца, кхетаче д'айихьар

Гпазданаькъан Ахьмад

Наьсарен № 4 йолча ишко-ле, Паччахьалкхен вице-пре-мьера, Гпалг'айчен дешара, Илман министра Боканаь-къан Аьсета моттигерча иш-колай кулгалхошца кхетаче д'айихьар. Дешара юкье до-ахаш дола кердадараш, дешар лертг'а в'ашаг'доллар, кер-тера федеральни программаш юкье йоалаяр, дешара юкье моттигера белгалонаш лора-

яр — уж а кхыдола а лорх'а-ме дешаш техкар цига.

«Кхетаче д'ахьош, дийцар дешара х'анзарча хана накъех, иштта «Са ишкол» ячача феде-ральни паччахьалкхен хоамий болх дег'абоалабарах. Къамаьл деш, Боканаькъан Аьсета иш-колай кулгалхой т'ахьийхар дешара юкье къаман белгало лораяра; нагахьа санна пхе дийна-хьарча дешар т'а долаш хуле, иштта т'адиллар берашта иш-

колашка луш бола кхача б'айха а дикал йолаш а хилийтар.

Гпалг'айчен дешара, Илман министерствос къахьег дешара моттигашка кхетам луш болча болхлошца, цар в'ашаг'болларгба классал ара-хьа бу берашцара болх, иштта бувзам лелабергба берий юкь-арлонца.

Таханарча денга кхоачаш, вайцига 74 ишколе цу тайпа-ра болх бергбола нах безаш ба, х'аьта наджгоанцхой бетта 54

уж мо бола болхлой кхы т'а эшаш хургба.

Кхетаче д'ахьош, мехка дешар дикаг'а дег'адоаладарца дувзаденна дешаш а дийцар. Боканаькъан Аьсета белгал-дир, цхьана беча балха дикал а иштта дешара юкье хьалха-ле лелаяр а къахьегама юкье-доаладе дезаш хилар», — аьлар «Сердало» газетага моттигерча дешара, Илман министерстве.

«Театр — къаман хиннар, хургдар» яха телепроект д'айолаеш я вайцига

Гпазданаькъан Ахьмад

Гпалг'ай паччахьалкхен Базорканаькъан Идриса ц'ераг'ича драматиче-ски театро, «Гпалг'айче» ячача къаман телерадио-компане д'айолаю керда «Театр - къаман хиннар, хургдар» яха телевизи-онни проект. Цунах дий-цар «Сердало» газетага республикан культуран министерстве.

«Х'ара дийнахьа телехьа-жархой таро хургья Гпалг'ай къаьнарча театра арг'анарча репертуара дакъа го. Хьал-харча дакъаца «Саг йоала-ер, нускал» яха спектакль гойтаргья. Из я даьй, берий бувзамех лаьца, маьр-нана ший во'а хержача йо'а раьза цахиларах дувцаш», — аьлар тхоца къамаьл даьчо.

Киргизен драматурга, те-атра, кинон режисс'ера Байд-жив Мара «Саг йоалаер, ну-скал» яха драма оттайир 1997 шера Базорканаькъан Идриса ц'ераг'ича пачча-хьалкхен драмтеатра режис-с'ера, х'анз Гпалг'айчен хал-къа артиста Галай Мурата.

Мультипликацен дуне довзийтаргда вай берашта

Султиганаькъан Йоакъап

Мультипликацен тамаший-на дола дуне довзийташ болх д'ахьоргба вай берашца, ка-гирхошца. Цу г'улакхах болча говзанчаша, бувчача оаг'он къайленаш гойташ йола кхе-

таченаш ергья. «Мультипли-кацен дуне довзийташ бола болх «Олимп» ячача мотти-ге д'абихьар. Дизайнераша, мультипликатораша гулбен-нарашта дийцар; анимаци, сюжет, б'арчча мультфильм шоаш хьа мишта кхолл», —

йоах тхогарча хоамо.

Берашта дайра, мультгик хьакхоллаш дола г'улакх мел дега сало'ам беш да. Езача беса оаз тоаеш, деррига теркаме ло-ацаш къахьегаш хила веза цу даькьера болхло.

Пластилинах доккха мульт-тик мишта хьахул гойтар бе-рашта. «Олимп» ячача нач'ал долча берашта лаьрх'а йолча моттиго деша бех кхоллама балха т'ехьа къахьега ловраш. Деша безам барашта, моттигаш йолаш я карарча хана.

Музее экскурси еш хилар дешархой

Гаьгенаькъан Мартина

«Музеера дуне» яхача федеральни программага Голла, музейшка экскурси дIаххуьаш да вай мехкара бераш. «ГIаьлий-Юртарча гимназе дешаш дола бераш мемориальни комплексера вахар довзаш хилар.

Дешархошта дийцар, бирсача шерашка вай къаман наха Казахстане лайнача халонех, цар диача халача вахарах.

Шоашта хозаш долча цхьаццадолча хIамаех ЧIоагIа цецбаьнна бар дешархой, цунга хьежжа, дукха хаттараш а дар цар. ЧIоагIа раьза болаш гобаккхар цар цу моттиге», — йоах тхогарча хоамо.

Кхоллама колледже деша бех кагирхой

Гаьгенаькъан Мартина

Республикерча кхоллама колледже деша отта ловрашта моттигаш йийлла я. «9-11 класс яккхача аттестатаца деша отта аьттув ба цига. Шолжа-Шахьарерча колледже студенташта оттадаь стипенди да.

Цига Iомае йиш йола говзалаш: актёрый болх, пандар, гитара, саксафон, фортепиано, ксилофон, домра, флейта. Кхь шерай итт беттаи Iомаю цига вокал, халхара говзал — дийцар итт беттаи», — дийцар тхога культуран оагIон болхлоша.

Дипломаш хьаййцачул тIехьагIа, йизза шоай балха моттиг дIалаца йиш йолаш хургба цига дийшараш.

ГIалгIайчен культура дика йовзийтар, Россен Къулбехье дIахьош хиннача фестивале

ГIазданаькъан Ахьмад

Ставрополе йистеяьлар Россен Къулбехье дахача халкхий XIV культуран фестивал, цига шерра гойтар ГIалгIайчен культура, искусство. Массане безам тIабодаш дар «ГIалгIайче» яхача Паччахьалкхен ансамбло гойта халхар, иштта республикан цIихезача вокалишташа

карагIдаьнна. Иштта укхазаспортсменаша гойтар, шоаш спорта даькъ тIа даьха толамаш.

«Цу тайпарча кхетаченаша таро лу къаман спорт, культура, Iадаташ лораде, Россен Къулбехьен даькъ тIа дахача къамашта юкьера, иштта лоалаха дахача халкьашцара доттагIал чIоагIде», — аьлар «Сердало»

газетага ГIалгIайчен культуран министра гIончас Малсаганакъан Хьажбикара.

Фестивале дика тIаййцар вай къаманна деза хIамаш, уж довза безам болаш баьккараша лакха мах оттабир. Вай республико цу йоккхача культуран кхетаче гойтар истинг оалаш дола кIувсаш, къаман даар, кхийола къаман белгало-

наш. Россен 19 моттигера баьккача хьашашта уж дIагойти таро хилар.

Шоай болх цига дIахьокха оттабаьбар республикан мехктохкама, исбахьален искусствай музейшкарча болхлоша.

Вай республикан цIихезача говзанчаша кIувсаш дир, иштта пхьоаллен болх гойташ йола говзанч-класс елар.

Теникий театр ший болх беш да

Гаьгенаькъан Мартина

«Къамаьл деш йола кIудал» яха спектакль хьаьхьекхар вай мехкарачча берий театро. «Наха геттара езаеннарех йола из спектакль оттаьяр я Мордверча теникий театра режиссёр йола Шахова Лилия.

Исбахьален болхло я Мурманскерча берий театре сценограф йола Шахновская Софья. Кергтера болх вай къаман актёрашка бар.

15-ча, 18-ча деношка нийсса ши сахьат даьлча, хьаьхьекхар спектакль. Цо бувцар безам, дикал, хьагI, харцо, къаьхьегам.

ХІаман хьисап доацаш хилар

Батайнакъан Хьава

Укх тІехьарча хана вай дукха дийцад, ГІалгІайчен Наьсарен-Шахьара куц-сибат хувцалуш доагІаш хиларах. Из иштта да а да, гобаккха тоалуш латтача шахьара хьал вайна гуш ма дий. ХІаравар гІадвугаш, цох доаккхал деш да из. Каст-каста хьакхоллаш латт, нах дукхагІа лелача, салоІача моттигашка йола зизашца хоза моттигаш, царна юхе латташ истолаш, гобаккха латташ гІандаш, духьал Ио а хайна вагІа мара ца везаш, хоза аккан хьал деций из!? Ираз долаш ва, балха-така ваха ца везаш, ший паргІатта цига наха бІарахьожаш, хьай кортамукьа уйлаш еш, паргІатонах чам баккха йиш йолаш вар. Бакьда вай дита-м дитац, хоза тежа кулг.

Вайх тийша а дукха да, из хозал лораеча. Масала, карарча шера аьжи Наьсарен-Шахьара кхуркхолгаш (фонтанаш) шозза тоаде дийзар, яхаш, дийцар тхога моттигерча администраце болхлоша. ТІаккха хьан бехкагІа нийслу уж KHOачамбоацараш? Вай деций цунна бехке? Вай дезал, е дезалий дезал... малашб уж, бехкебараш? Кхыча мехкара хьа а баькка, мича ду цу тайпара зулам. Сага ше вахаш бола мохк, ше хІара дийнахьа дІа-юха лелаш дола лаятта, шийна гонахьара моттиг ца лорайича, мала хул цох? Цьхаккха саг воаца саг ва-кха из, сога хаьттача.

Наьсарен-Шахьара кулгалхоша шоашта могоар дир, аккан зама латташ, гонахьара хозал вайх хІаранега кхачийта гІерташ. Бакьда хІама бе-башха доацача воча тІехьено шозза дохадаьд хоза тоадаь латта кхуркхолгаш. Фуд царна эшар? ХІанад вай селлара хІама бе-башха доацаш? Вай массане а юкьара хІама ма дий из. МалагІа кхетам ба цу наха цІагІа е ишколе луш бар? Дог лазаш, ший хІаман хьурмат деш бола нах кІезигагІа хулаш боагІа вайна юкье, кьаьстта кагирхошца. Кхетаде деза вай, мехка долаш латта хоза куц-сибат массанега KHOачаш а лораде дезаш а хилар.

ГІалгІайче дагалувц, халкьа йоазанхочун Пхьилекьонгий Махьмад-Саида кхоллам

ГІазданаькъан Ахьмад

Тов бетта 16-ча дийнахьа, Наьсарен кхален Долакха-Юрта, литературан сахьат дІадихьар. Из хетадаьдар Пхьилекьонгий Іасолта Махьмад-Саида кхоллама. Йоазанхо укх дунен тІара дІавахар 2004 шера тов бетта 16-ча дийнахьа, цо гІалгІай литературе сийрдалар йитай.

«Халкьа йоазанхо Пхьилекьонгий Махьмад-Саид, газеташа деча тешалах, тІахьехаш вар дикача ваха-

ра, хиннар диц ца деш да-хара, кьахьегара, сий лора-дара. Цо кхедир, вай кьаман Іадаташ лорадеш, цар мах беш, уж диц ца деш, даха но-ахалаш.

Тха культуран цІен исбахьален кулгалхочо Манкенаькъан Зинас кийчдаьдар, из кхетаче дІахьош, Махьмад-Саида кхолламах а вахарах а дола кьамаьд, цун влаштІехьадаьлар культуран цІен дешархошта из ма дарра дІагойта. Берашта дайзар йоазанхочун балхаш: «Син цІенал», «Кьонгий дув», «Ши доттагІа»,

«Балан ди», иштта байташ тІайола «ТІаргим» яха книжка», — аьлар «Сердало» газе-

тага культуран цІен методиста СаьпарІаланаькъан Микаила.

Кьаман тІабувха гІирс хозбарах дийцар

ГІазданаькъан Ахьмад

Хьоашаланаькъан Заира я, Наьсарен кхален Яндарерча культуран цІен кулгара хІама кхоллара искусствон кружок лелаш. Цо ший дешархошта лаьрхІа, кьа-

ман тІабувхабу гІирс хозбе уж Юмабеш, говзанч-класс дІайихьар. Цу наькьаца хІама Юмадар чудоагІаш да «Дешархошта — культура» яхача Ерригроссе проекта.

Этнографаша яхачох,

гІалгІай гІирс ба халкьа Іадаташ хьагойташ, хозагІчарех йола цхьа белгало я из.

Говзанч-класс дІахьош, Хьоашаланаькъан Заира белгалдир, хІара кьам ший тІабувхабеча гІирсах доаккхал де йиш йолаш хилар, цо таро лу дІаыхача ха-

нашкара хоза хІамаш диц ца де, цар куц лораде.

«МоллагІа болча кьаман тІабувхабеча гІирсо хьагойт кьаман белгалонаш, культура, Іадаташ», — аьлар «Сердало» газетага Яндарерча культуран цІагІа.

Кхоллама дакъ тІа къахъегаш

Батайнакъан Хъава

Вайцига дика цІихеза ва ГІалгІай Республикан халкъа артист, иллеш аларах вола хъехархо Хулаганаъкъан Артур. Карарча хана из къахъегаш, кхебеш ва вай къона иллиалархой. Артиста дийцар ший кхоллама балхах, цо белгалдир мехка начІал дола дукха кагирхой хилар.

Къаьстта эстрадно-джазови иллеш дийцар цо дукхагІа, иштта белгалдир гІалгІай багахбувцам, гІалгІай мотт лоархІаме хилар а из бицлургбоацача наькъ тІа вай хила дезилга а. Таханарча иллешца из бувцаш хилча, цІена а наха дІатІаэцргболча тайпара из хила безилга а, белгалдир цо. «КІай Іаса» яхача дикача гІулакхий халкъашта юкьерча фестивала балхах дийцар.

«Тахан дІахъоргъа, Къилбаседа Кавказа федерални дакъ тІа, начІал дола артисташ хъахоржаш йола моттиг. Из дІахъоргъа Шолжерча культуран цІагІа. Цун керте латт Россее халкъа артист Гурцкая Диана, цо дергда, профессии йовзаш хиларца, артисташта наькадаргдола хъехараш. Из я Гурцкая Дианай проект, «Дег чура» аьнна цІи йола, бІарга хІама ца гуча наха лархІа хъакхелла», — аьлар «Сердало» газетага ГІалгІай Республикан халкъа артиста Хулаганаъкъан Артура.

ХъунагІарча хъайбашта хІама тувс

Султиганаъкъан Йоакъап

ХъунагІа лелача хъайбаех, оакхарех къахеташ, царна даар увтгаду бахархоша. «Іан денош дагадохийташ я эггара хьалхара шелал. Наха санна оакхараша а кийчою, тІадоагІаца Іан бетташта.

Царна хъажкІаш увттаеш, уж мец ца далийта гІерт, хъун тІахъожам лоаттабераш. Къаьстта из ялат дика да хъайбашта. Къонача хъайбашта, оалхазарашта чІоагІа эш цу тайпара новкъостал», — йоах тхогарча хоамо.

Хъун хьал довза гІерташ, болх лелабу тІахъожам бераша. Из беррига къахъегам эш, вайна гонахъара беркате оакхарий, хъайбаш хаьдда дІадаргдоацаш.

1967 шу. Хьалхара мугІ (аьрдехъара аьттехъа): Ужъанаъкъан Мухьмад, Малсаганаъкъан Ахьмад, Къоастой Іалихан, Тоачанаъкъан Тухан; шоллагІа мугІ: Малсаганаъкъан Або, Завъганаъкъан Азамат, Чакхенаъкъан Башир, Малсаганаъкъан Руслан.

Цун цІерагІа хила йоагІар гІалгІай телевидени

Чакхенаъкъан Ахьмада Башира 85 шу дизад

Іарчакханаъкъан Сали

Діакъайлаваьнна сиха вицлуш оамал я вай, мел доккха гІулакхаш цунна карагІдаьннадале а, нагъа санна цун цІи малха лоаттаеш воІ е йоІ ца хуле. Цу тайпарча, вицве йиш йоацача нахах ва аьнна хет сона Чакхенаъкъан Ахьмада Башир. ДІадахача бІаьшерен 70-ча шерашка денз, каст-каста Нохч-ГІалгІай телевидене хила везаш гІулакх оттар са. Цу хана байзар сона республикан телевидене къахъегаш мел бола гІалгІай, царех вар Малсаганаъкъан Рашид, Овшанаъкъан Муса, Мартазанаъкъан Лейла, ГІаьнтамаранаъкъан Тамара, Йовлой Рая, Къо-

астой ХъажаІумар, Лананаъкъан Ратмир, Янданаъкъан Лида, кхыбараш. Уж берригаш къахъегаш бар гІалгІай передачаш еча редакце. Цъаькха гІалгІа вар, цига балха вале а, дукхагІа хана ше еш йола передачаш эрсий меттала еш. Из вар спортаца дувзадenna хІамаш дувцаш хинна Чакхенаъкъан Башир. ВІалла цу телевидене ахалехь, бе-бе передачаш цо еш, цунга хъийжа а ладийгІа а вар со. Цул совгІа, республикерча газетий оагІонаш тІа цо кепе еттар, граждански тІема турапалех долча ший йоазошта. Уж цу хана, коммунистий Іаьдал долаш, чІоагІа бувцаш а сий долаш а бар.

Из кхетаде хала а дацар, хІана аьлча уж бар дувцаш дола Іаьдал даьккхараш. БІаргагой а цун передачашка хъеже а, Башир ше, къамаьл доагІаш, вовзацар сона вай республика хъаялца. Аз гІалгІай передачашка дакъа лоацаш, къамаьл деш, зийна хиннадар цо.

1992 шера Шолжа-ГІалий тІара Наьсаре хьалвена, цигара вехачул тІехъагІа воша волча вахаш вар со. Кхы ерма бий аьнна болх беш а вацар, книжкаш а дешаш, цІагІа вагІилга мара. Цъан дийнахъа Осканаъкъан Сулумбика цІерагІа ураме «Розалия» яха отелье йолча хьалкхъаца воагІаш, дукхалкхийтар сона Башир. Шаккхе гІаш лелаш вар тхошиь. Дахар-денар хаьттачул

тІехъагІа, Башира дийцар ше телевидени хъае гІерташ лелаш хиларах.

— Хъаелле, цига аз балха хъаьцаргва хьо. ВоагІаргвий хьо? — хаьттар цо.

Боьонца бакъдар аьлча, цу хана со дукха тешаш вацар вайцига кастлуш телевидени хургъа аьлча.

— Хуле-м воагІаргва, — велавелар со.

Дукха ха ялале, со цецвоаккхаш, эфире араяьлар гІалгІай телевидени. Башира шийдар чакхдаьккхад, аьнна, хийтар сона. Да а дар из иштта. Дукха ха дІа ца лоаце а, кердадараш дешар, цъацаболча наха латгача хъалах, къаман эзделах, фусамех бежа лелача наьха вахарах дувцар. Цу хана диктораш бар Козой Аслани Осканаъкъан

Фатимаи. Шолжа-Галий тлара хьалбаьхка нах а бар цунца балха, царех вар звукорежиссёр Къоастой Хъажаумар, «Комсомольски племя» яхача кагирхой газете къахьийга Майсиганькъан Руслан, моттигера къона журналисташ. Кастта е баьлар тайп-тапара чулоацам бола телемаратонаш. Наьсаре шозлагла бларгавайча, Башира аьлар сога:

— Хьавоаглий хьо балха, аз корреспонденталла хьаэц хьо?

— Цъан-шин дийнахьа длачувоагларгва со, — аьлар аз. Дукха ха ялале, со балха длаэцара хьакъехьа приказ техар, къахьегаме книжка тла йоазув а деш. Наьсарерча халкъа суда подвала чу яр студи. Йоккха зали цъаькха зламига цлалги — из бар телевидене беррига боахам. Цу зала чура хьахьокхаш дар эфире дла мел дода хлама. Цу чу цъа камера, диван, дикторашта лаьрхла истол, ши гланд мара хлама дацар. Магларча, зламигача цлагла журналашта даь истолг, цунна гонахьа массехк гланд латтар, журналисташта йоазош де отгадаь. Пенах йоаллаш цъа телефон а яр. Цу хана аз массехк передача йир. Дагадоагла еха латтача трикотажни фабрикан директоргара (Газдананькъан яр из кхалсаг) интервью йица. Шоллагйолоа передача аз яьяр, хланз Наьсарера поликлиника йолча водаш тлехвала везача тлаьл дехьагла лаьтгача, бларг ма кхоачча хиннача нувхий гувнех. Тахан чоагла хоза, цлена моттигаш хьахиннай царех, цига мел лаьтта нувхаш дла а яьха. Кхоалагла передача хетаяь яр хьахулаш латтача республиканна чоагла эшаш йолча гишлоста, салолам беча моттигашта. Саг чувоацаш лаьтта къаьнара парте райкома цла юкьбедихьадар аз цу къамаьла. Дукха ха ялале тоа а даь, глалгай паччахьалкхе хилар цу чу.

1993-ча шера кимарса бетта 31-ча дийнахьа газета тла арадаьлар цу бетта 19-ча дийнахьа Глалгай Республикан Президента № 227 йола Указ. Диь хламаь латташ дар из: 1. Глалгай Республикан архивни гулакха паччахьалкхен комитет хьяяр; 2. Чакхенаькъан Ахьмада Башир цунна кулгалде хьожавар; 3. Чакхенаькъан Башира из вшагайлолар тладиллар; 4. Указ, цунна кулг яздаьча дийнахьа денз, болх беш хилар.

Сога хаьтгача, таханарча дийнахьа цу вай шин телевиденех цаь цун цли лелаеш хила езар, Наьсарера ГТРК хилча нийсагла а хургдар аьнна хет сона, хлана аьлча из я цо еллача ларда тла хьахиннар.

Лоацца дагалоацаргья вай цун вахарера цъайолоа

моттигаш. Ахьмада Башир ваь хиннав 1938-ча шера. Ишкол яьккхачул тлехьагла Москверча университет журналистий факультет яьккхай цо. Болх баьб мехка керттерча телевидене а радио а корреспондент волаш, дуккхача юкьарча балхашка дакъа лоацаш хиннав. Цо яьккхай Бакура аспирантура. Илман балхаш яздарех, цунна еннаяр исторически Илмай кандидат яха цли, иштта из хиннав политически Илмай доктор, кхы длахо а. Къаьстта теркам тлаозаш ба исторически Илмай кандидата цли цунна енна бола «XIX бляшерен шоллагла даькъацара, XX бляшерен юхьигацара Нохч-Глалгай культуран тлехьале» яха Илман болх. Лоацца белгалдаха ловра, цо дукхагла теркам тлабохийташ хинна дешаш.

Нохч-Глалгай культуранна хетадаь, цар вахар теркалдеш яздаь, дукха балхаш да тайп-тайпарча Илманхой. Уж яздаь ханаш а я бе-бе. Ахьмада Башира йоазув дешаш, вайна нийслургья В. Багратионе, В. Миллера, М. Джанишвиле, А. Клапрота, А. Шифнера, И. Бартоломея, М. Косана, Г. Мартиросиана, Л. Семёнова, И. Щельбыкина, Е. Крупнова, кхычар цлераш. Ший книжка цъан даькъ тла Башира йоах «нохчаштеи глалгаштеи юкье бахаш глаьбартой а нийслу». Цунна тешал а деш, масалаш кхувл байна нах, боарзаш а деш, длабехкаш хинна хиларца дувзаденна. «Уж длабехкаш, корта малхбузехьа болаш, букъ тла Юбехкаш хиннаб, царца каша Ючудехкаш хиннад цар товраш, шалташ, тлаьский вийдаш; куца лелаяь хламаш: глалкхаш, глозараш, тлехкарий кляьгаш, ловзаш йола глалгаш, кхыйола хламаш. Цу тайпара боарзаш хиннад Бумата, Ачхой-Мартане, Мочкый-Юрта, Тлой-Юрта, Наьсаре, Сурхотла, Мужеча, кхыйолча моттигашка». Царех цъадараш шерра довзаш а да. Масала, цихеза ба Эккажкьонгий-Юртара Ачамаза-Боарз, Сурхотлара «Йийий боарз», иштта «Натай боарз» а оал цох. Хьалхарбар глаьбартой аьлан боарз ба йоах, вайна дукха хезад цун вахарах а валарах а дувцаш дола тайп-тайпара шира дувцараш. Царех цаь да «Наьсар», хлаьта поэта Коазой Тимура «Наьсари Ачами» яха поэма язъьий, Беканаькъан Тембота «Ачамза боарз» яха дувцар яздаь. «Йийий боарза» клалха, Сурхотле дика йовзаш хиннача Овшанаькъан Ахьмада Мусас дийчачох, длаелла глаьбартой аьлан йоь йоалл.

Дикка теркам тлаозаш я вай метта юкье гуржий дешаш дахкарах дувца моттиг. «Йоазоша тешал деш ма хиллара, хетаргахьа, Ту-

шете глалла чуба гийртача кераста динца, глалгай вьарашта юкьебоагаш хиннаб гуржий мотт а алфавит а. Цунна тешал деш да В. Миллера гучадаьха киназий пенаш тла даь йоазош, иштта Нохч-Глалгай мехкара корадаь къаьнара гуржий йоазош...»

Туханарча глалгай меттаца да дукха гуржий дешаш, цудухьа Башира ший балхатла дувцачох атта тешалу. Цу хьакъехьа «Хланзара глалгай мотт» яхача книжка тла язду, гуржий меттацара хьайица, вай меттаца лелаш да дешаш: боал, болак, хох, кондар, аьрзи, кер, котам, жгали, лом, вир, пур, хингал, мангал, гота, херх, бохча, члондарг, баге, захал, клир, пьаьраска, цаца, гали, кув, марха, мозлар, жарг, чами, шуша, хи, тха, тхов, и. кх. дл.

Цъайолоа моттигаш я, глалаш мишта яьй дувцаш. Шоай гловнашка а архитектурни кепашка а диллача, уж кхаь тайпара хиннай йоах. Хьалхарьяраш — йиьсаьна а 5-6 глат долаш а. Цар топа гургаш диьсаьна хиннад, чуводаш йола ниь шоллагла глата тла хиннай. Уж лакхе хьал мел йолх готталуш, лоаман кхера тлабилла хиннай. Тлема глалаш (гловнаш) хьекха тхов болаш хиннай. Кхоалагьяраш, зем баккхаш еш, ха лоаттаду глалаш хиннай. Уж еш хиннай гонахьара моттиг дикагла гургйолча моттигашка. Дукхагьяраш айеннача латташ хул уж.

Культуран дакъа а дика глонча а да кепайоазув. Хозахета аьннадац Беканаькъан Тембота «Дахалда «Сердало», вай культуран чарх...» Из газет хьа маца даьд а, эггара хьалхара цун номер арайоалаш цун редакце болх баь нах а бовзийтаб вайна Ахьмада Башира. 1923 шера, газет арадоалаш, цун редакце къахьегаш хиннаб Малсаганькъан Тембот, Албохчанаькъан Ю., Аьлданаькъан С., Овшанаькъан М., Кац М., Малсаганькъан М, кхыбараш.

Лакхе хьоахадаьрех тара лоархлеме а хайча пайдане а дола хламаш дукха да Чакхенаькъан Башира кандидатски диссертациеца. Из болх, Башир ше дийна волча хана, кепе теа хиннабац. Из вай республикерча архивера лаха а леха, ший ахча кепе а тохийта, арабаьккхар ва Илманхочун даьвеший воь, вай мехка дика вовзаш вола гишлонхо Чакхенаькъан Билан.

Башира, ше журналист хиларах тарра, дукха очеркаш язъьий глалгай цлехезача нахах. Уж арайийнай «Грозненский рабочий», «Сердало» яхача газеташ тла, тайп-тайпарча книжкаш тла. Царех цаь да Хамчанаькъан Султана отадаь, «Ший овлаш довзар»

яха книжка. Цунна юкье-яхай Чакхенаькъан Башира язъь ши очерк. Хьалхарьяр я «Революценна дладенна вахар» яхаш. Из хетаяьй революцен а Граждански тлема а доакъаш-хочоа Албохчанаькъан Тлоха Ювсапа. Журналиста дика техкад революционеро вахар, цу лоацача йоазонга глалла бларчча роман яздилла хлама хьадозийта карагдаьннад цунна. Ювсап, зламига волаш, ший даьца аьшка пьхара говзал Юмаяь хиннав. Цул тлехьагла даьна вовзаш волча Ш. Алихановс длавиге, Тифлисе ремесленни училище йоакхийт цунга. Длахо Ювсапа болх бу Тифлисера заводашка, пьхоалленашка, къахьег Краматорске, Керче, Шолжа-Галий тла. Лаьдалах лечкъаш, балха моттигаш хувцаш лела вийзав цун. Цигара Баку вода из, болат лоаладеча заводе болх а беш, революцен гулакх длахош хул болхлошта юкье. Иштта кердача лаьдала никъ баккхаш гертташ, Украинерча Екатеринославле (хланзара Днепрпетровск) лийнав Тлоха Ювсап. Советий лаьдал даьлча, тайп-тайпара гулакхаш тлара балхаш даьд цо. Уж шедоа хлама а кхьадараш а дийцад Башира ше язъьча очерка тла. Из очерк кепе теа хиннай 1987 шера «Сердало» газета тла.

Дувцача книжка тла я журналиста язъь цъаькха очерк. Из а цлехезача глалгачун вахар дувцаш я. Шоллагла очерка тла вувцар Малсагананькъан Кураза Зоврбик ва. Вайна дика хов малагла доккхий гулакхаш хьадаь саг хиннав очерка турпал. Глалгай эггара хьалхара алфавит хьакхелла, «Сердало» газет хьадаь, глалгай грамматика, хьалхара глалгай-эрсий дошлорг яздаь саг хиннав из. Цул совгла, хьалхара драматург а хиннав, цо язъьий «Йоь йодаяр», «Пхьа» яха глалгай хьалхара ши пьеса. Иштта глалгай, нохчий, селий, боацей метташ тохкаш къахьийгад Зоврбика. Из очерк а, Башир ше дийна волаш, кепе теа арайяьнна хиннай «Глалгайче» яхача газета тла 1994 шера.

Мел дукха дувце а, хлаьта а деррига дийца даргда-цар аьнна хет сона, Чакхенаькъан Ахьмада Баширах. Тахан из ше воацаш вале а, из вовзаш хиннача наха диканца дагалувц шоай цунца хинна бувзамаш, леладаь гулакхаш. Из да саг ухк дунен тла шийна тлехьа дуртаргдола дика. Юххера а, са цлаькха а белгалдаккха беама ба, Наьсарера телевидени цун церагла хилча нийса хургдар, аьнна. Из ва глалгай телевидени хьакхелла саг, из бахьан долаш дукха хало лайнар.

Глалгайчера эрсий кашамаш тладола доазув тоадир

Газдананькъан Ахьмад

Маггалбика коммунальни урхаллен болхлоша, шахьаре бахача эрсий къаман викалашца цъаьна, лостам бир эрсий кашамашка.

«Эрсий кашамаш долча даькъ тла арахьа а чухьа а кулг техар. Укхазашоай байнараш дагабоха хьауахача наха дикахетар хургда аьнна хет, кашамаш хоза тоадаь хиларах.

Нах шоай гаргарчар кашамашка лостам бе боагла укхазаш массаза а, бакьда укх наькъа хьалхашка лаьтта декхар кхыча беса дар: кашамий доазув цендар», — аьлар «Сердало» газетата Маггалбика-Шахьара эрсий къаман Совета кулгалхочо Комиссарова Иринас.

Лорашта баркал оал

Галашкарча №2 йолча дарбанчен дега дарба деш йолча лора Гларбаханаькъан Хьасана Лейлайна, терапевта Пхыленаькъан Исраила Зояйна, Гларбаханаькъан Хьусена Догмарайна дег чуро баркал ала ловра тхона. Иштта оаха, баркал оалаш, белгалбу Наьсарен дарбанчен кардиологе отделенена керте латта лор Могушканаькъан Хьусена Марет, цунца цъаьна Могушканаькъан Хьусена Дали, Хамчанаькъан Ибрахима Тамара.

Шоаш хержача атта боацача балха тла, даим толамаш даха низ кхоачалба цар. Хланз санна нахаца Имерза болаш, шоай кляьдача дешаца дарба де а унахой тебе а ховш, эшача накьабоагаш, шоаш хержача профессена раьза болаш, длабаха Дала низ лулба царна. Тахан латтача, лазараш даржаш атта йоацача хана, уж санна Имерза, шоай балхах кхеташ бола лораш вай хилар доккхал де дезаш да. Тахан цар унахошца хьегаш дола къа, кхоана царна накьадалда, ираз, аьттув ма эшалба царна.

Наьсарен дарбанчен кардиологе № 5 йолча палата унахой:

Аьлданаькъан (Глалгайчанаькъан) Тамара, Патанаькъан Аьсет, Доврбиканаькъан Совдат, Тлоаршхой Цаьш.

Даим глаш лела Јема нах

Машенаш йоаца дерригача дунен юкьера Ди

Гарчакхананькъан Сали

Цъхадолча дийнахъа вайцига лела, фо кхетийта ваха-ча; араларах дехкевабле чувоегла, хлана аьлча, боккчаца наха хьалха оалаш ма хиллара, «адамал дукхагIа машин» хилар бахъан долаш. Базар тIа, тика тIа, кхыметтел балха воде, масса-нахъа машин я чот-са йо-ацаш дукха. Глаш лела нах а готтабаб цар, сов дукха йолаш. Бераш арадийта бахъац дай-ноаной шоай коанаIарга, хIана аьлча гIеттача санна лелаш машенаш йоландаь, наькъа юккье хийла йохаяь латташ хул, машиний цIоз соцадаь, миллионаш мах бола иномар-каш.

Кхыметтел маршрутни автобуса саца а моттиг йитаяц. «Фабрика» яха базар йолча автобусаш хьаерзача моттиге машинеш йовуттаеш дIаух нах, маршрутах ваха везача водитела ха йоаю цар; цIабаха безаш, автобуса тIа ховша кийчбенна латтарий саготду. Балха вахаца а, цкъаза машенаша хьовзам беш моттигаш нийслу. Цъхан дийнахъа балхара цIадаха арадаьнна тхо редакцен коани дIакъовла ца могаш дисар, футболага хьажа баьккача наха шоай машинеш йийлла латтача коаналара геттара тIагоIаьй йоттагIа. Хьа ца къовлаш ниI йита, водителага из дIакъовла дехар деш каьхат яздаь, из цун догIан щеткаш тIаIаха а делла, дIадахар тхо. Вешта аьлча, машенаша дIалоацаш латт вай вахаре доккхагIдола дакъа. Россее эзарнена юкье 306 саг машинеш йолаш ва. Вай республике эзар сагах 162 шоай долахъа машинеш лелаш ва.

Мишта хургдар дуне, вIалла машинеш ецаре? Цох дуккха пайда а доккха зулам а даргдар. Хьожаргда вай цох малагIа зулам доал. Эггара хьалха дунен фо цIенлургдар, машинеша аракухвасаца токсически газаша дикка бIехду вай садоахаш дола фо, къаьстта а чIоагIа хоалуш хул из йоккхача шахьарашка пIелгмо дукха машинеш лелача, цул совгIа царех итIагIдола дакъа дац цу газаша дукхьаларча гIирсашца глушителаш Iалашъаь. ШозлагIадале, цIенлургдар вай мехкара хиш, хIана аьлча цъхабола нах хIанз а шоай машинеш хи тIа кхувлаш ба йила а

цIенъе а. КхозлагIадале, хинкхом бергбар. Укх тIехьарча шерашка вайцига дукха машинеш юлаш йола моттигаш хьайийллай. Цар уж технически хица юл аьлча дукха тешалуц. ДиазлагIадале, из эггара лоархIагIа да аьнна хет сона, машинеш вIашкаетташ нах лозабергбацар, боабергбацар.

Цкъаза вIалла бехк боацаш вола саг, машинеш тIатехе, заIапхо вийя Iохову е вув. ХIаьта цу тайпара моттигаш цъха-шиь хинна Iац. БIаьш, эзараш я уж. Кхоачам ба аварей таьрахъашка хьежача, саг унзарваллал доккхий да уж. Масала, Россее 2015 шера 23 114 саг кхелхав, 2016 шера машинеша лозаваь веннав 20 308 саг, дIадахача шера — 14 эзар саг. Ер шу дIадоладелча денз, вай мехка 68 эзарга кхоачаш ДТП хиннай, царна юкье веннав 7 эзар совгIа саг, царех 415 бер а долаш, лозабаьраш 85 535 саг ва. Къаьстта вай республика хьаьце, 108 ДТП хиннай. Царна юкье веннав 41 саг, царех 5 бераш да, лозабаьраш 195 саг ва. ПхезлагIадале, дуккха сатийнагIа хургдар вай дуне, вай республикерча цъхаболча «баьреша» ах бийса яьлча е сатассале, газ тIаеаш, наьха футтаройна санна машинеш кхестаергьяцар. Кхы а дукха масалаш доаладе йиш яр укхаса, машенеш доала зе дувцаш.

Пайда малагIа ба царех боала? Саг сикха лорага вигавезаш хилча, цига хов машенаша хам. Дика-во денача водаш, ханнахъа дIакхоачаву цо. Дуккха нах балха баха а цигара юха цIабаха а безаш хул автобусаца, «газелаца» е шоай долахъарча машинеша. Боккчаца наха гIулакх деш а чIоагIа наькъайоал уж. Иштта Iаьдала цъхадолча балхаш да уж ца хилча мегаргдоацаш, масала, лораш, полици, цIераш йоаераш, газ тоаераш, царех тарра кхыдараш.

Мишта хургдар вай дуне машинеш ерригаш сайцача, дIаьйльча? Шерий денорг юхакхостаду вай, бIаь шу хьалха вай даьй мишта баьхаб хьажар духъа. Вай урамашка гургьяцар е нах кхувла а е мухъ кхухъа машинеш. Къонахий леларгбар говраш тIа багIаш, тахан дика машинеш санна сий долаш хиннай цу хана дика говр. Кагий нах мехкарех бIаргтоха ухаш хиннаб говраш тIа хайше, мехкарий хи тIа ухача моттиге. Нускал

доаладе болха замеш тачанкаца е бидаркаца ухаш хиннаб. Говро Iалашдеш хиннад коа тIара хьайбаш, Iанна йIовхал лоаттае дахча а цунца дахъаш хиннад, тракторо, комбайно ду балхаш а говрех тийша хиннад ахархой. Царна дезаш хиннадац бесаш дола бордюраш оттаяь, басарашца такаш хьекха наькъаш, гаражаш, стоянкаш, детташ хиннадац гIод. ДIаехка коа караз хилча, кхоачам хиннаб. Царна чудотта дезаш хиннадац литрах ах бIаь сом деха бензин, кхоачам хиннаб йол е фуь белча. Цул совгIа уж наькъайоалаш хиннай ца деча топпар хувш, гаьнарча наькъа водаш, кхашкара хувкъам цIабахъаш.

Уж ханаш-м сел гаьна а яцар, сона а дагадоагIа гIалгIай иштта баьха. Говраш-м массаца хьакхоачаш а яцар, дуккхачар вир а вира вордаш а лелайора. Царех а дикка гIуйле хулар, боахам лелабеча наха. Цу хана а тахан а болаш ба цъхаккха тайпарча транспортаца: говрашца а машинешца а чам боацаш хинна нах. Уж дукхагIайолча хана глаш лийннаб, хIанз а лел, цъха нагахъа мара автобуса тIа е кхыча машинеш тIа ца ховшаш. Цар вахаре дукха лоархIагIа моттигаш, гIулакхаш хул, цудухъа машена ха йисац царга. Машен коа хилча, цунна доал де деза: йохе тоаяйта еза, хIара дийнахъа заправке кхувла еза, чархаш хувца еза шера ханашка хьежжа, кхы массагIа хул машена ешаш.

Уж хIамаш леладе мукъа боацаш а нах нийслу вахаре. Масала, йоазанхой дукха тIера хилац машинеш лелаяра. Сона дагадоагIа, гIорбаьнна мел бола вай йоазанхой шоаш машин лехкаш бацар. Масала, даим глаш лелар Яндананькъан Жамалда, Базоркананькъан Идрис, Бокананькъан Ахьмад, Чакхенаанькъан Саид, Ведажананькъан Ахьмад, кхыбараш. Машенаш гоама йолаш, уж ца езаш дацар цар из. Царга хьежа ха йоацандаь дар.

Тха дезале мел вар машенеш лелаш хиннав: даь-да, да, шаккха воша, мехкарий, воI; бакъда со цIаккха безам тIабодаш хиннавац машена. Цудухъа глаш лелаш аттагIа а паргIагIа а хет сона, цъхайолча хана машенеш пайда эце а.

Тхан цIоз миссел машинеш лелача Наьсаре ах бIаь шу хьалха ах сахъата, бIарчча са-

хъата машинеш гуцар. ДукхагIа лийннараш а Iаьдала мухъ кхухъа машинеш, рейсови автобусаш, таксеш яр. Уж а цъхан кулга пIелгашца дагарийлла мара яцар. ХIанз мо мехкашца ювзаенна сереш латтацар номераш тIа, «06», «05», «15» таьрахъашца белгалъеш. Сереш алапашца белгалйора. Вай республикера машинеш дукхагIа «ЧИА», «ЧИБ», «ЧИГ», «ГЕ» аьнна яздаь хулар. ЧIоагIа эргаданнад из гIулакх карарча хана, хIанз хIара кхоалагIа-ийгIагIа машинеш тIа багIараш кхалнах ба. Цу хана машинеш лехкаш кхалсаг бIаргайяча, Африкера жираф ййча санна цецвоалар, тамаш йора. Машенешца мел лела кхалнах малашб, хьан тайпах ба, цар моарой малашб, уж фу болх беш ба ховра. Цу тайпара кхалнах геттара кIезига хила-рах дар из.

Таханарча кагирхошга чIоагIа дагадоаллача, уж кхача гIертача хIамаех цаI да машинеш.

— Ишкол яьккхача фу дергда оаш? - хаьгтача, е сочинени яьзеш хилча, кIаьнкаша массаца оал е язду: дика машинешца, доккхий цIенеш дергда. Кхыча дешашца аьлча, машинеш таханарча кагирхошга дукхагIа дагадоаллача хIамаех цаI я. Йийгашга а дукха хийра яц цу тайпара уйла. Маьре бахача, шоай дезале хилча бакъахъа хет царна машинеш.

Вешта аьлча, машинеш хилар а бала ба, цахилар а бала ба. ХIаьта вай таханарча заман чухъа, из ца хилча дуккха хIамаш кIалдусаргдар. Машенешаш я, бакъда хьакъалца лелае еза из, Чакхенаанькъан Саида ший «Трасса» яхача дувцар тIа аьннача беса, вордигаш санна дIа ца а хеккаш.

Из духхьал цъхан йоазанхоочоа хеташ а дац иштта. Машенешца лелача наха шоаш оал; вай республике машинешца лела хала да, аьле. ХIанад аьнна хаьгтача, луш дола жоп дукхагIа даькъе массане а цъхатарра хул. Машенеш леларех наькъа бокъонаш йовзаш бац дуккхабараш, праваш йоацаше лелаш да царех цъха дакъа, къаьстта а юрта, ГИБДД тIакхоачаргIоацача моттиге. Цул совгIа, сабар таац цъхаболча наха светофора дIаваха бокъо ялалца сеца латта, цIе лампа йоагаше а тIехъэккх. Сенга водаш ва мича хов сона сов сиха, дакъа

хъе ца воде. Цъхайолча хана вIалла хьона дагадоацача моттиге гIолла чухоахк машинеш, ший новкъа гIолла хьавоагIар а корзагIвоаккхаш. Машенеш дахъовзача оагIорахъара лампа сега хила еза цун (поворотник), из болх беш еце а новкъа арабаьле, пираташ санна лелаш ба цъхабола кагий нах. Кхыметтел тормозаш йоацаш, цар чура даьтта Iоххийтача машинеш тIа хайше, шахъара юкье арабувл, Iай чухъа йоагаш пешк йоацаш, ша баь, хIама бIарга ца гуш кизгаш а долаш болх. Цъхайола машинеш сов дукха дIайийтта, дукха мерех хьийкка, хьоарчадаь киса даьлла йовлакх санна хул, пахашках тара йолаш. Цкъаза хеталу, ахча совдаьнна ба-хьогI уж нах, аьле. ТIатехе шийяр а миллионаш деха наьха еза машинеш йоаю. ДIатакха ма езий наьхаяр, шийяр тоаеш а доккха зе ма хулий! Из дагадеха а шорта, бокъонаша дIадеххача беса лела мегаций? Цул совгIа, лерттIа доал де а ма дезий цунна. Нагахъа санна Iан юккье, баьша корта санна чIормаяьнна чархаш а йолаш араваьлча, дикадар чудахъаргдац; е ахка гIоргва е наха тIатохаргья. Соахка кIезига ара гIор ма йингге, Iаьлий-Юрта наьха карта тIатехаяр машинеш цу юртарча сага. Даьра, тохаргьяцар машена лерттIа доал даьдаларе-м. IотIахайна, йохалца дIахихкчаца долаш дац из, хан-ханнахъа култ тохаш, тоае еза. Геттара харцахъа хIама да аьнна хет сона, бераш машинеш тIа хувший-тилга. Цъхан дийнахъа, балхара цIаваоагIаца сона юххе сецар ишколан дешархой цун нанеи чудагIаш йола машинеш.

— ЦIаваоагIий хьо, тхо Магасе долхаш да хьона? — хаьгтар дешархочо.

— Праваш йий укхунга? — хаьгтар аз наьнага. ХьунагIа водаш мичав из, машинеш йоацача; республикан столице водаш ма вий.

— Яц, — аьлар нанас, - цудухъа со йода укхунца.

Уллув ягIаца нанас хувцаргIий цунга йоаца праваш, цунна цаховш йола новкъа лелара бокъонаш? Хувцаргьяц. Цаховш чоалхане моттиг новкъа нийслоя, кегавеннача дешархочо ше а, машинеш а, нана а лозайтаргья.

Дала иман, сабар, хьакъал лулда вайна нийса даха а, нийсача наькъаца воай тIехъенаш кхее а.

Минимущество Ингушетии информирует о возможности предоставления на праве аренды земельного участка общей площадью 796331 кв.м., расположенный по адресу: Российская Федерация, Республика Ингушетия, Малгобекский муниципальный р-н, с.п. Аки-Юрт, категория земель: земли населенных пунктов, кадастровый номер: 06:01:0000000:1021 в целях осуществления деятельности крестьянского (фермерского) хозяйства.

Граждане и (или) крестьянские (фермерские) хозяйства, заинтересованные в предоставлении указанных участков, имеют право в течение тридцати дней, соответственно со дня опубликования и размещения извещения, подавать заявления о намерении участвовать в аукционе на право заключения договора аренды такого земельного участка.

Заявления принимаются по адресу: 386101, Респу-

блика Ингушетия, г. Назрань, ЦАО, проспект Базоркина, 70, этаж 2, контактный телефон: 8(8734) 77-11-30. Способ подачи заявлений: в виде бумажного документа непосредственно при личном обращении или в виде бумажного документа посредством почтового отправления.

Дата начала приема заявлений – 09:00, 22.09.2023 г., дата окончания приема заявлений – 18:00, 23.10.2023 г.

Хьун боахама болхлой даькъалабийцар

Султиганькъан Йоакъап

Укх деношка ПалгГайче даькъалабийцар хьун боахама болхлой, цар къахьегам цГайца, уж ба мехка а моттигера а лоархГам бола хГамаш лораду нах, аьнна, хоам бир «Сердало» газетага вайцигарча Галама министрствос.

«Хьамсара хьун боахама болхлой: чарахьаш, хьун болхлой, хьун боахама даькъ тГа къахьегараш! Дег чура даькъала дувц шо хьун боахама Денца, шун балха цГайца, цкъа хержача гГулакха шо иштта мутГяхьа хиларах, оаш иштта дГяхьу къахьегам бахьан долаш», — йоах ПалгГайчен Галам лорадеча боахамерча хьун болхлой Ди дездеш байтача ловца тГа.

Цо даькъалабийцар, хьун даькъ тГа къахьегаш мел бараш цу денца, уж могаш, ираз долаш бахар ловш.

Укх дунен тГа мел бахача наьха вахара дикалца бувзабенна ба, хьун боахама болхлой къахьегам. Йоккхача, цГенача хьуно вайх хГаранена унахцГенулу, цГена фо хулийт, дега салоГам бу.

Ачалкхенашкара Галама хьал техкар

Султиганькъан Йоакъап

Йоккхача Ачалкхера, Юкьерча Ачалкхера Галама хьал тохкаш хилар цу гГулакхак йолча министрствон кулгалхо, телевиденера журналисташ.

«Министр вола Хьулахой

Саварбик, къаман телевиденера журналисташ арабаьлар Ачалкхенашкара хьал тахка. Юкьерча Ачалкхе, нах бахача цГенна цъа километр мара гаьна йоацаш, хьалайна кхалаж гучаьлар царна.

Хьалха гГуми жагГей боакхаш йола карьер яр цига, из болх сеца кхоалагГа шу да. Та-

ханарча дийнахьа, Галама доккха зе деш йола кхалаж хьахиннай цига. Кхы а ши кхалаж гучаьлар, Галама гГулакха оарцагГбаьннарашта.

Из гГулакх прокуратуре дГачулургда, цъан кога тГа доаккхаргдолаш. Нувхаш чакхьоахаш, дГайоахаш йола моттиг хьаелла лерхГ, нах баха-

ча доазон 5 км гаьна хургйолаш. «Экологи» яхача къаман проектага Глолла, ма хулла нувхаш дГакхувсара гГулакх, ший хила доагГача беса хургдолаш, тоаде гГерт министр. Галама, наха зе хургдоацача тайпара дГабыхьа беца из боккха болх.

Хьайбай лораша, лазараш ца хилийта гГерташ, болх бу

БГарахой Муслим

Хьайбашта лазар кхетаргдоацаш бола болх дГабоблабаьб хьайбай лораша, яхаш дийцар «Сердало» газетага ПалгГай Республикан хьайбай лораша.

«Наьсарен кхален ПГабзе-Коа, лораша дГабихьар цГагГала леладеча хьайбашта бруцелёз, лейкоз оала лазараш

дий хьожаш бола болх, цар иштта сибирски язва, эмкара оалача лазарашта духьала маьхий тох, шоай балха отгача планаш», — аьлар хоамо.

Белгалду, еррига анализаш республикан хьайбай лорий лабораторе дГайохийтаргхилар. Цу тайпара хьайбашцара болх дГабыхьа лаьрхГад Наьсарен кхален массайолча юрташка.

Доахан леладе ховрашта а Юмалурашта а лаьрхГла дагабалар хургда

Султиганькъан Йоакъап

ПалгГай Республикан юртбоахама министрствон актовни зале, доахан леладара хьакхьехьа дагабаргба. Из вГашагГеллар я «Ингкорм» яха компани, цунна новкъостал даьд «Техкорм Нутришен» ООО, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка юртбоахаме.

«ХГам довзийтара лаьрхГла дГяхьош йолча кхетачен керте латт доахан леладара гГулакха технолог Глухов Дмитрий, иштта проекта кулгалхо Паулинь Евгений, доахана говзанча Захарова Елена», — йоах хоамо.

Безам тГабодаш бола из говза болх дГяхьош, дувцарг-

да ЮФО, СКФО моттигашкарча дулха, шурий базарашка пайда эцарах, кагийча хьайбаех хьабоала пайда мишта хила беца: керттера моттигаш, гГалаташ, царгара хьаэцаш бола кхача пайдане хилар. Иштта говзанчаша дувцаргда шоашта ховр, хГам яош хилча хьайбаш мишта дГаладоагГла, мишта кхаба деза, тайп-тайпарча боахамашка хулача толамех.

Къаьстта терко тГайохийташ да, сиргГаш 600 кг йолаш мишта хулийт 15-18 бутт боалача хана е шин шера.

Дувцача вГашагГкхетаро дукха хГам довзийтаргда, бехктокхаме из болх беш боаккарашта, цу даькъ тГа лакха толамаш даха ловрашта.

ХьатГаладоагГача деношка, догГаш латт вай мехка

Султиганькъан Йоакъап

Укх деношка, геттара цГоагГла ди къувкъаш, ша бетташ; догГаш, мух лаьттар вай республике. Гуйран ха хьаэттача, хаоттам цГабьхха хуцалу, тахан малх хьеже а, кхоана геттара цГоагГла шелал тГая тарлу.

Гуйран хана хулача догГаша зе дергдоацаш, болх ханнахьа дГакхухь цу гГулакха бехктокхаме бараша.

Аравоалачо шийца зонт, тГоадал чакхьаргйоаца барзкъа, керта тГа тилла хГам хьаэца еза.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители: Правительство Республики Ингушетия и ГАУ «Общественная газета «Сердало»

И.о. главного редактора: Султыгов Я.С.

Адрес Правительства РИ: 360001, г. Магас, пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84. Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Росохранкультуры по ЮФО. Рег. номер ПИ № ФС 10-6526 от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре редакции газеты «Сердало».

Время подписания номера по графику в печать: 20 сентября 2023 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диапозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

Кердача Редантера ондарг котваблар

Гаьгенаькъан Мартина

Кхувш боагIарашта юкье дIайихьача латарах йолча республикерча яхьашта юкье, лакхарча лагIа тIа вайлар Кердача Реданта вахархо. ЦIихезача спортсмена Гаьгенаькъан Рамзана хетаяь яр из кхетаче.

Массанена юкье белгалванна, хьалхара моттиг яккхар Кердача Редантерча № 24 йолча ишкола дешархо волча ПхьугIой ИсмаIала. Иразе, беркате хилба цун никI!

ДIахойодача хана а, толамаш доахаш, дIачакхвала аьт-тув хилба цун! Тахан санна кхьхегаш хуле, сийрда, беркате кхоане хургья цун, Давла кхьхетамца!

Шолжа-ГIалий тIа дIайихьача яхьашка, котваблар вай спортсменаш

Гаьгенаькъан Мартина

ПалгIайчен 9-14 шу даьннарех гульгьаь команда дикагIчарех хилар, ший лоIаме кIалкхетаргах латарах йолча мехкашта юкьерча яхьашка, аьлар «Сердало» газетага ПалгIай Республикан спортивни латара федерацен зарбан болх лелабераша.

«Команда юкьярча дикалга диллача, цо хьалхара моттиг яккхар. «Дошув» даьккхар Чиленаькъан Мухьамада, Ужахьанаькъан Ахмада, Цисканаькъан Iаддал-Малика, Йовлой Зальма-хас, Олмазанаькъан Iаддала, Йовлой Iадрахьима, Ужахьанаькъан Асхьаба.

Республиканна дото май-

дилгаш ера Iахилганаькъан Мухьамада, БIарахой Адама, Ужахьанаькъан Дреса, Дарсиганаькъан Микаила, Бохтаранаькъан Илеза, БIарахой Мухьамада, Дарсиганаькъан Мухарбика.

Боарза майдилгаш яьхар Йовлой Амира, Цечой Хьадиса, Зангенаькъан Мухьамада, Мисловранаькъан

Ахмада, Бохтаранаькъан ИбрахIима, Олмазанаькъан Мухьамада, Торенаькъан Iаддал-Малика.

Ювцаш йола яьх «Спорт — вахара боарам» яхача къаман проекта чуйоагIаш яр. Кьонча спортсмений тренераш ба Бохтаранаькъан Махьмуд, Мухьамад», — йоах хоамо.

«Сакьердаме яхьаш» дIайихьар республике

Гаьгенаькъан Мартина

«Сакьердаме яхьаш» яха спорта ловзараш дIадиьхар, МагIалбикерча кьонча эскархошта юкье. «6-8 классашка дешаш дола бераш дар дакъа лоацаш хиннараш. Шоай спортацара бувзам, хIаравар хьалхавала гIерташ кхьхегаш волга гойтар кьонча спортсменаша.

Хьалхара моттиг кхьчар шахьарерча № 20 йолча ишколан тоабанна, № 2 йолча ишколера баьхкхарна кхьчар шоллагIа моттиг, кхоалагIча лагIа тIа эттар № 1 йолча гимназера тоаба», — йоах тхогарча хоамо.

Уж яхьаш вIашагIь-ехкараш геттара раьза болаш, дIадахар гIулакш.

Ставрополе хиннача Кавказа ловзарашка, толам баьккхар вай мехкахоша

Гаьгенаькъан Мартина

ПалгIайчен викалаша, Ставрополе дIадиьхача Кавказа ловзарашка, шоллагIа моттиг яккхар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага моттигерча физически культуран, спорта министерстве.

«Кавказа халкхий культуран, спорта фестивале баьхкабар Кьилбаседа Кавказа, Кьулбехьен федеральни даькъ тIарча моттигий викалаш.

Яхьаша оттадаьча декхарех, спортсменаш Iадсаькх тоха дезаш а, гиреш ийе, баскетболах, футболах ловза безаш а бар.

Цул совгIа, цига дар спорта тайпаш: армрестлинг, тIехкарашца латар, низ гIортабар, дзюдо, яйгача атлетиках бола кьовсам, иштта кхы дIахо а.

Вай республикерча команданна чубоагIаш бар Газиканаькъан Аслан, Акхасаганаькъан Ювназ, Шаденаькъан

Мухьмад, Кокурхой Рустам, Йовлой Мухьмад-Башир, Доврбиканаькъан Исроапил, Хамхой ИсмаIал. Цар шоллагIа моттиг яккхар. Цу низ болчарех пхи саг ПалгIайчен кулгалхочун Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлий лорбошца ва», — аьлар хоамо.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Утерянный аттестат о неполном среднем образовании №00624002498088, выданный школой №3 с.п. Плиево в 2016 г. на имя Шишханова Рамзана Абдул-Кадировича, считать недействительным.